

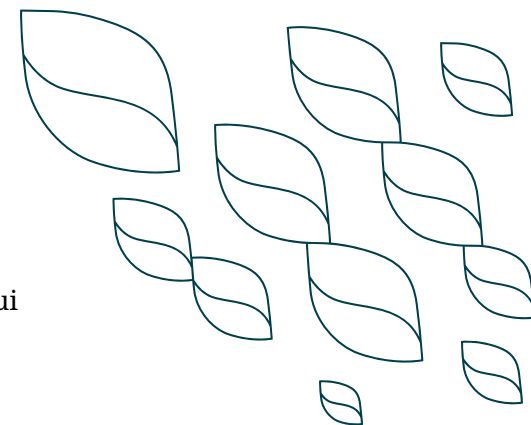
LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani”

Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen

Selvityksessä tarkasteltiin saamelaislasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista lasten itsensä kertomana. Tulosten perusteella saamelaislasten tilanne on monelta osin hyvä. Saamelaislasten elämää onkin syytä tarkastella monista näkökulmista. Oman osuutensa monien saamelaislasten elämään tuovat monikielisyys, saamenpuvun käyttö ja saamelaisten perinteiset elinkeinot.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteutti selvityksen osana kansallista lapsistrategiaa vuoden 2022 aikana. Selvitykseen osallistui 11–17-vuotiaita itsensä saamelaiseksi kokevia lapsia saamelaisten kotiseutualueelta ja muualta Suomesta. Kyselylomakkeen laatimista varten haastateltiin kuusi lasta. Sähköiseen kyselyyn vastasi 83 lasta.

Tulokset

Vahva luontosuhde ja huoli ilmastonmuutoksesta

Vahva luontosuhde näkyy lasten kertoessa vapaa-ajanviettotavoistaan, harrastuksistaan ja hyvän olon paikoista sekä heidän pohtiessaan tulevaisuutta ja omia unelmiaan. Lapset tuovat esille myös ilmastonmuutoksen vaikutukset luontoon ja tätä kautta saamelaisten mahdollisuuksiin harjoittaa perinteisiä elinkeinoja kuten käsitöitä, kalastusta ja poronhoitoa. Ilmastonmuutoksen myötä tapahtuvia muutoksia luonnossa lapset pohtivat myös henkisen hyvinvoinnin näkökulmasta.

"Lohi katoaa, eläimet eivät pärjää, emme voi elää luonnosta kuten aikaisemmin."

Harvaan asutun alueen haasteet liikkumisessa ja palvelujen saatavuudessa

Lapset saattavat asua kaukana toisistaan, jolloin julkisen liikenteen puute, pitkät vuorovälit tai julkisen liikenteen kalleus estävät lapsia liikkumasta omaehtoisesti kavereiden luokse, harrastuksiin tai jopa kouluun. Harvaan asuttuja alueita ei kuvata vain puutteina, vaan ne nähdään myös ainutlaatuisina ja tärkeinä.

"Kun täällä asuu, niin ei ole mitään vapaa-ajantoimintoja ja terveyspalveluiden luokse on sata kilometriä."

Saamen kielten käyttömahdollisuudet

Saamen kielten käyttö lasten elämässä vahvistaa saamelaista identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta saamelaisuuteen ja saamelaisiin perinteisiin. Saamelaisten kotiseutualueella lasten saamen kielten käyttömahdollisuudet ovat monipuolisemmat kuin muualla Suomessa. Saamen kielten käyttöä rajoittaa ympäröivä kieliympäristö. Lapset välttelevät saamen kielten käyttöä tilanteissa, joissa eivät tiedä, osaako keskustelukumppani saamea tai samaa saamen kieltä, tai jos eivät itse koe osaavansa kieltä riittävän hyvin.

"Käytän saamen kieltä saamen tunnilla, koska en tunne ketään joka puhuu saamea."

Saamelaisuus ja saamelaisten oikeudet

Saamelaisten oikeuksista lapset tuovat esille etenkin kieleen liittyviä oikeuksia. Myös opetukseen ja muihin palveluihin liittyvät oikeudet tulevat esille. Lapset ovat huolestuneita muiden suhtautumisesta omaa kieltä, kulttuuria ja saamelaisten oikeuksia kohtaan. Osa lapsista kokee saamansa kielenopetuksen oikeuksien toteutumiseksi ja näkee kielen tuovan tulevaisuudessa heille mahdollisuuksia opinnoissa ja työelämässä.

"Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Oikeus saada palveluja saameksi saamelaisten kotipaikkakunnilla."

Toimenpide-ehdotukset

Vahva luontosuhde ja huoli ilmastonmuutoksesta

1. Tuetaan lasten luontosuhdetta ja oikeutta osallistua saamelaisten perinteisten elinkeinojen kokeilemiseen ja harjoittamiseen.
2. Sitoudutaan asetettuihin päästötavoitteisiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja perinteisten elinkeinojen säilyttämiseksi.

Harvaan asutun alueen haasteet liikkumisessa ja palvelujen saatavuudessa

3. Järjestetään lapsille sopivia kokoontumispaikkoja myös kyliin ja harvaan asutuille alueille.
4. Kehitetään julkista liikennettä ja erilaisia kuljetusmuotoja tukemaan lasten itsenäistä liikkumista kouluun ja vapaa-ajalla.

Saamen kielten käyttömahdollisuudet

5. Valmistetaan saamenkielisiä oppimateriaaleja vahvistamaan saamen kielten oppimista ja käyttöä.
6. Kehitetään saamenkielistä vapaa-ajantoimintaa ja saamen kielten käyttömahdollisuuksia etenkin saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvien saamelaislasten saamelaisen identiteetin vahvistamiseksi.

Saamelaisuus ja saamelaisten oikeudet

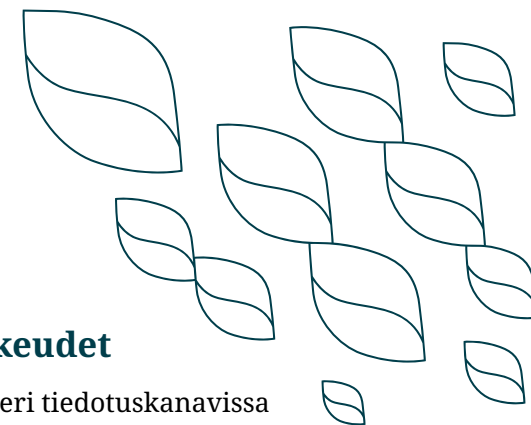
7. Lisätään tietoa saamelaisista kouluissa ja eri tiedotuskanavissa syrjinnän ja kiusaamisen vähentämiseksi.
8. Koulutetaan saamenkielisiä opettajia tukemaan lasten saamelaista identiteettiä sekä turvaamaan vähintään yleinen ja tehostettu tuki omalla äidinkielellä.

Saamelaislasten kuuleminen

9. Varmistetaan saamelaislasten säännöllinen kuuleminen lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen liittyvissä asioissa laadullisin ja määrällisin menetelmin myös seurantatiedon saavuttamiseksi.

Lasten esittämät tärkeimmät keinot hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen parantamiseksi

- tiedon lisääminen saamelaiskulttuurista
- mahdollisuus käyttää saamen kieliä enemmän vapaa-ajalla
- saamenkieliset oppimateriaalit ja pätevät opettajat
- vapaa-ajanviettopaikat, julkinen liikenne, kuljetukset ja ajoluvat.

Saamelaiset Suomessa

- Saamelaiset ovat Euroopan ainoa virallinen alkuperäiskansa. Saamelaisia asuu neljän valtion alueella: Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä.
- Saamelaisilla on oma kieli ja kulttuuri, joiden ylläpitäminen ja kehittäminen on turvattu Suomen perustuslailla.
- Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea.
- Suomessa on noin 10 000 saamelaista, joista yli 60 prosenttia asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.
- Saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva perustuslain mukainen itsehallinto. Saamelaisten itsehallintoon kuuluvia tehtäviä hoitaa saamelaisten vaaleilla valitsema parlamentti, saamelaiskäräjät. Kolttien kyläkokous on kolttsaamelaisten perinteinen ja ikiaikainen itsehallintojärjestelmä.
- Saamen kielen opetusta ja saamenkielistä opetusta tarjotaan kouluopetuksena, myös etäopetuksena. Varhaiskasvatusta tarjotaan muun muassa saamenkielissä kielipesissä.
- Saamelaisten tietoisuus kielellisistä oikeuksistaan ja palveluiden saatavuuden lisääntyminen ovat edistäneet saamen kielten elinvoimaisuutta.
- Saamelaisten kansallispäivää vietetään 6. helmikuuta.

Lue lisää:

Elina Weckström, Karri Kekkonen & Outi Kekkonen (2023). ”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani”: Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:1. <https://lapsiasia.fi/julkaisut>

LAPSIASIAVALTUUTETTU
MÁNÁIDÁITTARDEADDJI

LAPSI-
strategia